

Verkozenen en hofmeiers

 Koen Raes

 Hoofdredacteur

In de weken die het Agalev-congres van december '94 voorafgingen, is er heel wat te doen geweest over het rotatiebeginsel dat door de prille groene partij was ingevoerd als dam tegen overmatige machtsconcentratie aan de top. De algemene teneur van de perscommentaren was nogal smalend: ach ja, een partij die nog wat groen is achter de oren kan dergelijke beginselen wel huldigen, maar een *volwassen* partij, die in het moderne politieke spel van campagnes en verkiezingen is verwickeld, kan zich zo'n gekheden niet veroorloven. Partijen hebben gezichten nodig, personen die een programma kunnen verzinnebeelden; ook al zijn het dan *blijvers*, die van blijven een belang maken.

Ongetwijfeld is de beslissing van het Agalev-congres om alle mandatarissen een uitzondering toe te staan op de rotatieregel een juiste beslissing geweest. Tenslotte kan een democratische partij niet zomaar voorbijgaan aan de kiezer, moet die zijn zeg kunnen hebben over wie verkozen wordt en wie niet. Toch is het jammer dat in dit al te gepersonaliseerde debat de grond van de zaak op de achtergrond is verzeild. Een grond waarmee de SP vandaag in alle duidelijkheid wordt geconfronteerd, nl. het gevaar van toeneemende machtsconcentratie in weinig handen, het gevaar van de aloude wet van de oligarchisering die Michels reeds vaststelde in de jaren '20. Wie lange tijd verantwoordelijke functies uitoefent, wordt na een tijdje *incontournable*, en dit onafhankelijk van de kwaliteit van de machtsuitoefening. Het rotatiebeginsel werd door de groene partij ingevoerd om dit gevaar af te wenden. Maar zij heeft zich wellicht van personen vergist. Zij heeft het probleem bij de *verkozenen* gesitueerd. Logisch, want Agalev had toentertijd nauwelijks een partij-apparaat en een partij-administratie.

Het apparaat

Die had en heeft de SP des te meer en precies dat apparaat blijkt een moeilijk te vatten invloed uit te oefenen op de globale werking van de partij. Verkozenen komen en gaan, maar de hofmeiers blijven altijd bestaan. Die hofmeiers hebben officieel niet echt de macht in handen. Zij voeren uit. Als penningmeester of onderhandelaar, als afgevaardigde (bestuurder) in deze of gene raad, als 'man van de partij', vertrouwenspersoon, boekhouder of raadgever. Het zijn personen die niet noodzakelijk op het vergaren van macht zijn belust. Evenmin zijn het personen die uit zijn op eigengewin. Meestal zijn het rechtgeaarde individuen die zich van 's morgens tot 's avonds inzetten om 'de partij' te dienen. Harde werkers, dossierkenners, vergaderbeesten, rechterarmen. Maar juist omdat zij voortdurend met uitvoeringsopdrachten worden belast, weten zij als geen ander hoe politieke dossiers concreet kunnen worden 'gematerialiseerd'. Zij worden onmisbaar voor de politici die wel de beslissingen nemen, maar voor het overige erop moeten vertrouwen dat de beslissingen ook zullen worden uitgevoerd zoals zij dat beoogden. Zij worden, begrijpelijkerwijs, compagnons de route, vanuit wederzijds belang, met inbegrip van dienst en wederdienst.

Partij-apparaten genereren partij-apparatchiks. Goede of slechte apparatchiks, integere en minder integere, hardwerkende of veeleer gemakzuchtige, het heeft in deze niet zoveel belang. Fundamenteel is dat zij als geen andere de 'werkzaamheid' van politieke agenda's en strategieën voorzien en het meestal erg moeilijk hebben met basisdemocratische oprispingen van militanten, die kennelijk nooit de finessen van specifieke dossiers (kunnen) doorgronden. Onbewust groeit bij hen de beroepsafwijking om,

vanuit hun zicht op de uitvoerbaarheid van beslissingen, stevig te drukken op de politieke agenda zelf, ook al hebben zij daartoe geen enkel democratisch mandaat. Ook al kunnen zij door geen enkele basisdemocratische vergadering ter verantwoording worden geroepen. Ook al zijn zij geen politici *sensu stricto*. Zij zijn immers niet echt verantwoordelijk, zij voeren enkel uit.

In feite zien we dat ook in de grote politieke arena. Ook daar is de macht van het parlement geringer dan die van de regering en heeft een onverkozen kabinetsmedewerker in wezen meer macht dan een verkozen volksvertegenwoordiger. Uitvoerders zijn eigenlijk beslissers. Uitvoeren is beslissen. Dat is zo in de grondwettelijke structuren. En het is ook zo in de partijstructuren.

De idee van de rotatie was oorspronkelijk een antwoord op die problematiek. Ik herinner me nog hoe de verjongde SP van Karel Van Miert, maar ook de groene beweging politiseerde in de naweeën van Ibramco en andere schandalen, waarbij aan het licht kwam hoe bestuurders zoals Baudrin tientallen mandaten in allerlei organisaties uitoefenden en een eigen kleine, maar machtige lobby in hun persoon incorporeerden. Macht die op vertrouwen kon berusten, maar toch altijd ook het gevaar van corruptie in zich droeg, het gevaar van chantage. Macht, die een eigen leven leidde, in de politiek, maar dan *α*-politiek. Technocratische politiek in het beste geval, opportunistische politiek ook vaak. Niet uit eigen belang daarom, maar wel politiek vanuit een andere bril; de bril van cenakels en kleine netwerken, geheime onderhandelingen en on-officiële afspraken. Politiek als diplomatie, ook in eigen land, ook in de eigen partij; politiek met andere scrupules.

Van Miert zou, na de splitsing van de BSP, een poging ondernemen om de Augiasstal van organisaties en nevenorganisaties uit te mesten, mandaten overzichtelijker te besturen en de politiek in de partij terug centraal te stellen. Die lijn is door Frank Vandenbroucke verdergezet en eigenlijk kan men zich er alleen maar verantwoordigd over verbazen hoe moeizaam dergelijke processen kennelijk verlopen. Verkozenen hebben een mandaat vanwege hun kiezers, maar dat

verzekert hen nog niet van invloed in het partijapparaat.

Lijken uit het verleden

De Agusta-affaire en de betrokkenheid van SP-verkozenen en apparatchiks komt in zekere zin als een ongelijktijdig verschijnsel bovendien. Het is een rekening die wordt gepresenteerd in een periode waarin ongetwijfeld grote delen van de SP met dit soort 'onderhandse politiek', dat zo typisch is voor beheerspartijen, komaf willen maken. Een rekening uit het verleden, die alle pogingen in het heden om de politiek geloofwaardiger te maken in diskrediet dreigt te brengen. Ik ben alvast onvoldoende geschoold in politiek cynisme om te kunnen geloven dat een partijvoorzitter een *ex-excellentie* op zijn nummer zou durven zetten omdat hij gepeperde Parijse hotelrekeningen als onkosten inbrengt, wanneer diezelfde voorzitter er ook maar enige weet van zou hebben dat zijn partij, of één van haar nevenorganisaties, onderhands met miljoenen zou zijn gespijsd, door een wapenhandelaar nog wel.

Vraag blijft wie of wat een voorzitter eigenlijk voorzit. En of de partijstatuten wel de reële machtsverhoudingen reflecteren. En hoe apparatchiks überhaupt de vrijheid en de macht kunnen hebben om beslissingen te nemen die de moeizaam opgebouwde geloofwaardigheid van een partij te kijk zetten. Er stelt zich hier een probleem van *morele* verantwoordelijkheid, zelfs, indien niet vooral, 'indien men het niet wist'. Want hoedanook werd de ruimte gecreëerd waarin sommigen kennelijk de bevoegdheid meenden te hebben daden te stellen die de partij als geheel binden.

Als minister van Binnenlandse Zaken heeft Louis Tobback er een zaak van gemaakt de openbaarheid van bestuur in de overheidsdiensten te bevorderen. Hij is dus goed geplaatst om nu ook van de SP dat glazen huis te maken waarin verkozenen ook verantwoordelijken zijn en ter verantwoording kunnen worden geroepen. Daar hebben militanten recht op, maar daar heeft ook de politiek in het algemeen recht op. Duistere transacties, van welke aard ook, horen daar in niet thuis. Want politiek is niet alleen een

openbare zaak, het is ook een zaak van de openbaarheid. Is het dan ook niet de hoogste tijd om het blazen van de interne partijdemocratie grondig op te poetsen, kuis te houden in de onoverzichtelijke structuren van 'randorganisaties', en een team van externe, onafhankelijke experts

op te richten die de financiële controle verrichten en die verslag uitbrengen aan de partijverantwoordelijken en de militanten? Het is niet alleen in Oost-Europa dat men in waarheid moet leren leven.

22 februari 1995